

Inughuaq/Inughuit?

Beskrivelse af begrebets betydning og brug

Af David Qaavigaq og Torben Diklev

Indledning

Gennem litteratur og film har ordet inughuit i omverdenen vundet indpas som betegnelse for den oprindelige befolkning i Thule området, nu Qaanaaq Kommune. Michael Fortescue: »INUKTUN« En introduktion til Thulesproget, 1991, angiver betydningerne »et prægtigt menneske, en polareskimo«.

Andre betegnelser for befolkningen gives udtømmende af Rolf Gilberg i værket: »Mennesket Minik«, 1994.

Inughuaq/inughuit i lokal anvendelse

Ordet er sammensat af 2 dele.

- Navneordet Inuk/inuit i betydningen menneske/mennesker. Sådan betegner man sig selv.
- Tilhængen -(r)huaq/-(r)huit med grundbetydningen stor/store.

I Thulesproget/inuktuns meget varierede anvendelse af tilhængen -(r)huaq/-(r)huit findes en del af nøglen til forståelse af begrebet inughuaq. Den anden del findes i den eskimoiske kultur; i den traditionelle mentalitet og livsanskuelse.

Tilhængen -(r)huaq/-(r)huit. Betydninger og brug

Fra grundbetydningen stor/store bruges -(r)huaq/-(r)huit i en række differentierede betegnelser med meget varieret lydligt udtryk for kvaliteten af noget. (Med hensyn til de lydlige regler, se Michael Fortescue: »Inuktun«.)

Den almindeligste afvigelse fra grundbetydningen stor er anvendelsen som forstærkende tilhæng i udråb.

Eksempel

Umiarraarraaq(-rng)! En person gør de øvrige tilstedeværende opmærksom på, at han/hun har fået øje på skibet, som er på vej dertil. På dansk ville den bedste oversættelse være: Der er (kommer) skibet! I dette eksempel ser vi tilhængen -(r)huaq i den lydlige variation -raaq(-rng) anvendt to gange og i to betydninger.

David Qaavigaq. Tømrer, sættemommer og formand for Thule Museums bestyrelse.
Torben Diklev. Arkæolog og leder af Thule Museum.

Første gang i betydningen stor. Navneordet umiaq/båd udbygges med tilhænget raaq(-rng)/stor. Altså umiar-
raaq(-rng)/stor båd i betydningen skib.

Anden gang vedhænget anvendes er det som udråbsforstærkning. I denne egenskab kunne man oversætte det til en række forskellige udbrud på dansk. Men grundidéen er, at man virkelig har opdaget skibet og meddeler det til de andre tilstedeværende: Der kommer skibet sandelig! Eller: Ih, der kommer skibet.

Den dobbelte anvendelse af -raaq(-rng)/stor sammen med ordet umiaq/båd betyder altså *ikke* et meget stort skib.

Med disse forklaringer har vi fundet frem til to betydninger ved anvendelsen af tilhænget. I det følgende vil endnu en betydning blive forklaret. Dermed kommer det samlede antal forklaringer i denne artikel til at dække følgende betydninger:

- Som direkte betegnelse for noget stort.
- Som udråbsforstærker.
- Som specifik betegnelse i tiltale og omtale for medmennesker af ens eget folk, inughuit.

Inughuaq/-it. Brug og betydning

Almindeligst hører man ordet anvendt i forbindelse med en hilsen fra den/de på stedet værende inuk/-it til den/de kommende inuk/-it:

Eksempel

Fra bopladsen beliggende lidt oppe fra stranden ser folk en gruppe inuit på vej ind over isen mod land. De udbryder

eksempelvis: »Inughuit hakkail!« På dansk »Der er (kommer) mennesker dernede!« Her bruges -huit igen som forstærkende tilhæng i udråbet.

Når gruppen af inuit er kommet helt til land og mødes af de derværende inuit udbryder disse: »Inughuit ukuai?« På dansk: »Er I rigtige mennesker?« En hilsen modsvarende den dagligdags danske hilsen: »Hvordan har I det?« eller: »Hvordan går det?«. Der ligger i inughuit ukuai hilsenen altså både en respektfuld tiltale samt det underforståede spørgsmål indbygget i -huit. Denne hilsen bruges ikke i daglige mødesituationer. Den anvendes efter længere tids adskillelse.

Det er værd at bemærke at der i denne hilsen både på inuktun og i den danske oversættelse ligger en bekymring for de ankommendes velbefindende. Det vil sige, at der i tilhænget -huit er indbygget det underforståede, uddybende spørgsmål: »Er I hele mennesker i den forstand, at I ikke lider nød og ikke har haft ulykkelige hændelser?«

Denne hilsen kan besvares bekræftende med genhilsen: »Ahiukiaq!/Ja!« I så fald afstedkommer det stor glæde hos spørgeren/-rne. Fyldt af glæde over, at de ankommende har det godt, kan den/de hilsende person/-er undtagelsesvis finde på at betegne sig selv som inughuaq/-it over for de ankommende. »Ahiukiaq inughuanga taordli! / Ahiukiaq inughuagut taordli!«. »Jeg har det også godt (er et helt menneske)! / Vi har det også godt (er hele mennesker)!«

I dette udbrud ligger dog ikke en selvfrejhævelse. Tværtimod er det en tilkendegivelse af, at vedkommende fø-

Borneflokk i Thule/Qaanaaq Kommune. Foto: Th. N. Krabbe, 31. juli 1909. Nationalmuseet i København, Etnografisk Samling.

ler sig som et helt/hele menneske/-r, fordi vedkommende får den gode nyhed om, at de ankommende virkelig har det godt. Altså igen en fremhævelse af de ankommendes betydning.

En person som uden gyldig anledning kalder sig selv for inughuaq mister derimod sine medmenneskers respekt, latterliggør sig selv og sætter samfundets trivsel på spil ved af fornærme naturkræfterne.

Kulturel baggrund for begrebet

Det er i den traditionelle mentalitet og livsanskuelse vi skal finde den anden del af nøglen til forståelse af betegnelsen inughuaq/-it.

Traditionel, god opførsel indebærer, at man ikke fremhæver sig selv som noget særligt. Men medmenneskene respekteres. Beskedenheden afspejler antagelig den ydmyghed (frygtens respekt) over for naturkræfterne i Arktis, som

var/er nødvendig for overlevelse. Naturen kan ikke overvindes. Man må samarbejde med den, ikke trodse den. Det ses eksempelvis i den traditionelle opfattelse, at dyrene lod sig fange, man fik fangst, man tog den ikke imod naturens bestemmelse.

Det hænger ganske enkelt ikke sammen at fremhæve sig selv som en vældig fanger, når kulturens grundopfattelse er, at naturen giver en fangst og dermed overlevelsesmulighed.

Her er det vigtigt at tænke på alle de leveregler eller tabuer, der i eskimoisk kultur skulle overholdes for at formildne naturkræfterne og dermed sikre god fangstlykke for folket.

Denne grundlæggende livsopfattelse findes smukt og klart udtrykt i ordet hila, som udmærker sig ved at have 3 filosofisk beslægtede betydninger. Dels udtrykkes med hila den kraft, som holder verden igang. Dels dækker hila vejrliget, og endelig er hila betegnelse for menneskets bevidsthed. Disse 3 betydninger viser tilsammen intim indsigt i menneskets uafviselige deltagelse i naturens orden.

På baggrund af den opfattelse bliver det indlysende, at man kun kan skade samfundets overlevelsesmuligheder ved at påtage sig nogen hæder for at have fået god fangst. Yderligere ville der slet ikke være nogen grund til det. Enhver kunne jo se resultatet af ens handlinger. Det er handlingen, der definerer personen. Endelig ville en selv fremhævelse jo også være en indirekte hån mod fangere

med mindre fangstlykke. Og fangstlykken skifter jo. Det ved alle. Sine medmennesker viser man respekt, fordi de er så betydningsfulde for samfundet. Dem kalder man inughuit. Sig selv kalder man inuk.

Konklusion

Af ovenstående turde fremgå, at det må opfattes som en absurd påstand, at folket i Thule området/Qaanaaq Kommune ville kalde sig selv for inughuit. Inughuit er den respektfulde og anerkendende betegnelse, man bruger om sine medmennesker, ikke om sig selv.

Hvis omverdenen vælger at bruge betegnelsen inughuit med det indhold af respekt og anerkendelse som traditionen definerer, så skulle der vel ikke være noget i vejen for det. Som eksempel kan nævnes Ole Alaufesens anvendelse af betegnelsen i beretningen om sit liv i Siorapaluk.

Men det er ikke en betegnelse som folket i Qaanaaq Kommune bruger om sig selv.

Tak

Forfatterne retter en speciel tak til Qisunguaq Kristiansen, som beredvilligt berettede og bekræftede begrebets betydning og brug.

Henvisninger

Alaufesen, Ole i antologien »Arnarusaq Meeratuaq«, Nukagpiánguamik oqalualaaq, 1989.
Fortescue, Michael: »INUKTUN« En introduktion til Thulesproget, 1991.
Gilberg, Rolf: »Mennesket Minik«, 1994.
Julén, Ylva og Staffan: Filmen »Inughuit«, 1985.